

AMINTIRI RĂZLEȚE CU SANDU ARTIMON LA SUCEAVA

Revenit la Suceava din stagiul militar, am întâlnit, în vara anului 1967, în biroul muzeografilor, un om tânăr, vioi, comunicativ. Nu a trebuit să treacă mult timp pentru a lega o apropiere amiabilă cu noul coleg despre care am aflat că fusese director al Muzeului din Tg. Neamț. Ne-am apropiat nu numai prin felul de a fi, ci și prin preocupările comune: cele ale cercetărilor arheologice. Vremurile erau în schimbare, se profila la orizontul așteptărilor noastre o altă lumină. Muzeului de istorie i se preconiza un alt rol. Foarte curând am văzut că entuziasmul nostru era înșelat.

Sandu (căci așa-i spuneam cu toții), șeful secției de istorie, avea de dus la îndeplinire cele mai ingrate misiuni venite „de sus”. Nu s-a descurajat și, în cei trei ani, cât a stat la Suceava, a dus o tenace muncă pe două fronturi: unul al sarcinilor muzeografice și celălalt al cercetării, făcute mai mult în timpul liber, ocolind pe cât se putea autoritățile tutelare, de cele mai multe ori ostile.

Au urmat ani de eforturi. Muzeului i s-a impus ca, în cel mai scurt timp, să se mute din vechea „Casă Națională” la un nou sediu, cel actual. Colecții dobândite în decurs de peste jumătate de veac trebuiau ambalate, transportate și depozitate în siguranță în noile încăperi. Era un efort care ne depășea de multe ori puterile fizice. Organizarea acestei dificile acțiuni a căzut în sarcina șefului secției de istorie, care era Sandu. Nu și-a pierdut cumpătul și a reușit să ne conducă la finalizarea acestei anevoioase misiuni, având tactul de a ne uni în acest efort. Au fost zile întregi când, cu excepția unei frugale gustări de prânz, toți, ca și „șeful”, am stărui într-o muncă continuă, sincer animați de ideea că am obținut pentru muzeu un spațiu mai generos, mai adecvat.

N-a încetat bine zarva mutării, că a venit ca o avalanșă porunca categorică ca în noul spațiu dobândit să organizăm, din nou, cât mai repede posibil, expoziția de bază a muzeului. Nu s-a permis nici o amenajare, nici măcar o văruire a pereților. Mobilierul era vechi și insuficient, unele suporturi datau de peste 50 de ani, iar spațiul destinat expoziției era bizar. Din fiecare încăpere se ieșea pe hol, de unde se intra în următoarea sală a expoziției (clădirea fusese destinată birourilor). Multe săptămâni au fost destinate căutărilor de soluții, chiar și unele banale, cum ar fi cea de a acoperi cu ceva un perete stropit cu cerneală. Experiența muzeotehnică a regretatului Grigore Foit, pe atunci directorul muzeului și a lui Sandu a determinat să realizăm expoziția. După inaugurare, printr-o muncă continuă am mai cârpit mereu câte ceva.

Desigur, cu toții nu eram mulțumiți și am dorit să găsim o formulă nouă, modernă. Trebuia realizată o tematică a expoziției permanente. Sandu, ca șef, trebuia să o prezinte organelor superioare. Când se întorcea de la astfel de „dezbateri” era mai roșu ca de obicei. Intențiile noastre se loveau de gândirea

dogmatică a unora sau de tendințele național-comuniste ale altora. Lucrarea s-a amânat și a depășit un deceniu.

Nu puține au fost zilele când am zăbovit în lungi discuții cu Sandu, privind visatele proiecte de cercetare arheologică. N-a fost dat să se împlinească. Dar, în cei trei ani cât a zăbovit Sandu la Suceava, s-au conturat două șantiere de arheologie medievală cu rezultate semnificative.

Îmi aduc aminte cum într-o zi răcoroasă de primăvară, Sandu a apărut înfrigorat în birou, mărturisind contrariat că prin sondajul de rutină, necesar restaurării Turnului lui Lăpușeanu, a găsit un zid cu mult mai vechi care suscita numeroase întrebări. Entuziasmul său molipsitor m-a determinat să văd descoperirea. Evident, se contura posibilitatea existenței unor monumente anterioare secolului al XVI-lea. Întâmplarea în cercetare este benefică dar numai celui care știe să profite de ea. Nu s-a oprit aici. Tenacitatea sa de a continua investigațiile au dus la dezvelirea în curtea bisericii Sf. Dumitru din Suceava a ruinelor altor două biserici anterioare celei actuale ca și a cimitirelor aferente lor. Descoperirea a dat noi dimensiuni în istoria medievală a Sucevei. Vestigiile au intrat rapid în circuitul științific prin mai multe articole pe care le-a semnat de unul singur sau în colaborare cu alți distinși medievști.

O altă realizare notabilă a lui Sandu, în arheologia medievală din zona Sucevei, este cea de la Volovăț. Intrigați de știri mai vechi am pornit împreună spre Volovăț, eu către un sit arheologic care s-a dovedit ulterior hallstattian, Sandu spre vatra medievală a satului, plasându-și cercetările lângă actuala biserică, ctitorie a lui Ștefan cel Mare. Săpăturile lui, desfășurate cu migală, au relevat un alt locaș de cult anterior celui al marelui voievod. Monumentul acesta își are rolul său bine precizat în istoria arhitecturii ecleziastice timpurii din Moldova și această filă de istorie poartă cu deplin temei semnătura sa.

Mi-a fost dat să văd de numeroase ori săpăturile efectuate de Sandu. Erau realizate cu acuratețe, cu migală și cu atenție, expresii nu numai a unei bune pregătiri profesionale, dar și a unei pasiuni depuse în munca de teren. Stăpân al tehnicii efectuării săpăturilor arheologice nu pregeta să înfrunte dificultățile care, în acele vremuri, erau multe și incredibile. Cu toate acestea a reușit să le biruie. Foarte important este faptul că rezultatele cercetărilor sale din timpul cât a stat în Suceava au fost integral valorificate științific, lucru ce nu este întâlnit prea des în lumea noastră, a arheologilor.

A urmat, din varii motive, mutarea la Bacău, dar Sandu a revenit deseori la Suceava cu diverse prilejuri și pot spune că reîntâlnirile cu Suceava îi provocau o anumită melancolie. Bacăul, este drept, i-a oferit un câmp mai vast de cercetare și totdeauna cu entuziasm releva rezultatele obținute prin cercetările sale care au fost și sunt recunoscute. Păstrez acum numeroasele extrase cu articolele sale științifice sau cărțile semnate de el și recunosc că atunci când le primeam, Sandu își exprima gândurile despre ceea ce urmează să

scrie mai departe și nu automulțumirea pentru un demers desăvârșit. Mereu a dorit să facă mai mult.

A fost o viață de muncă tenace în sfera atât de dificilă a muzeografiei, unde a avut rezultate notabile, cât și în domeniul arheologiei medievale, îndeosebi cel al vieții urbane, în care a dat contribuții ce nu pot fi ignorate de nimeni.

Soarta a pus însă capăt efortului său numai cu câteva zile înainte de a împlini 70 de ani. Nu putem uita opera sa științifică, dar nici omul care este încă viu în amintirea noastră.

Sit tibi terra levis!

Mircea Ignat